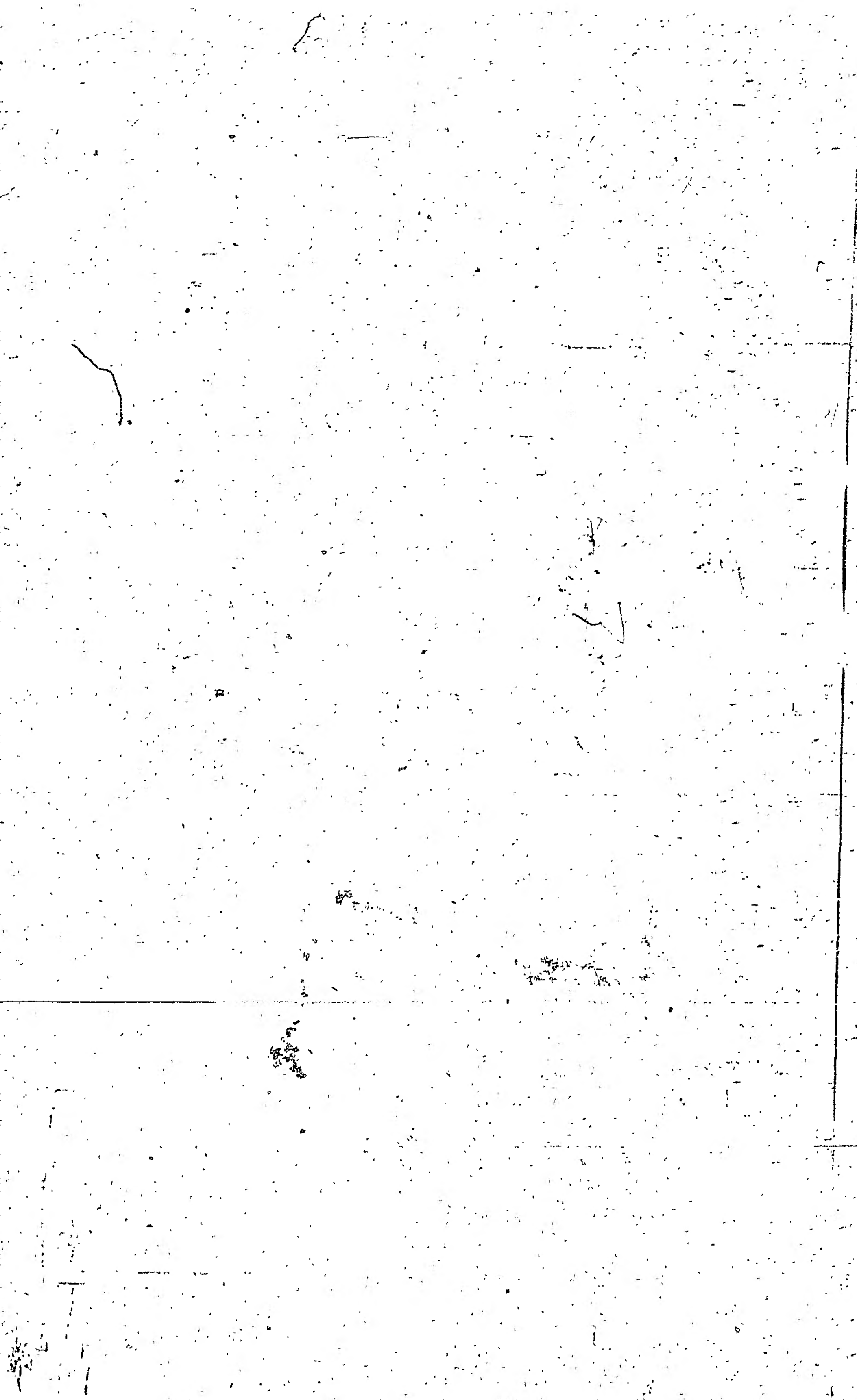

Nokkrar athugasemdir

við

„Hagskýrslur frá Íslendingabyggðum í Canada

árin 1891—1892 eptir B. L. Baldwinson".

Það er kunnugt, að herra Baldvin L. Baldvinsson hefur gefið út hjer í Reykjavík allmikinn bækling, sem hann kallar *„Hagskýrslur frá Íslendingabyggðum í Canada árin 1891—1892"*.

Í formálanum fyrir skýrslum þessum, bls. 1, er það tekið fram, að það hafi verið ?dreginn efi á það á Íslandi, að efnahagur landsmanna þeirra, er búa fyrir vestan haf, sje eins góður og hann í raun og veru er, og kveðst höfundur, til að rannsaka þetta ýtarlega, hafa ferðazt um allar nýlendur Íslendinga í Canada, heimsótt hvern einstakan landnema, yfirlitið eignir hans og ?metið söluverð þeirra, grennslazt eptir skuldum þeim, er landnemar kynnu að vera í, og fært svo allt saman í greinilega skýrslu.

Það eru þessar skýrslur, sem hann hefur nú gefið út, og látið, að sögn, óspart berast út um landið.

Eins og höf. tekur fram, á það að vera tilgangur hans með skýrslunum, að sanna alþýðu hjer á landi *svart á hvítu*, að efi heimar um velmegun landa í Vesturheimi sje ekki á rjettum rökum byggður.

Því verður nú ekki neitað, að ef skýrslurnar væru áreiðanlegar, væru þær einkarvel fallnar til þess, að taka af öll tvímæli. Því hvað getur verið áreiðanlegra en framtal hvers bónda á eigum sínum og skuldum undir umsjón höf. sjálfs? Fljótt á litið virðast skýrslurnar einnig all-nákvæmar, og þótt það kynni að vekja einhvern grun um óáreiðanlegleik þeirra, að flestallir ísl. bændur í Canada, jafnvel frumbýlingar, sem vitanlega ekki áttu *einn eyri* í eigu sinni, þegar þeir komu þangað, eru nú orðnir viðunanlega efnaðir, — sumir einda ríkir —, þá getur það eitt út af fyrir sig eigi beinlínis hnekkt skýrslunum eða vefengt gildi þeirra.

Höfundur gefur það og fyllilega í skyn, að ekki sje ástæða til að efast um áreiðanlegleik skýrslnanna; því hann segist hafa *sjálfur* heimsótt hvern einstakan landnema og yfirlitið eigur hans. Má því ætla, að honum sje mál þetta vel kunnugt, og ekki sje til mikils fyrir neinn hjer að fara langt út í þá sálina að vefengja skýrslur hans.

Samt sem áður hafa þó heyrzt ýmsar raddir í Reykjavíkurblöðunum í þá átt, að skýrslurnar ekki mundu sem áreiðanlegastar. Er það einkum einn landi, sem búsettur er í Winnipeg, en brá sjer hingað snöggva ferð með síðustu póstskipsferð, sem hefur gefið athugaverðar og all-einkennilegar upplýsingar um 3 bændur í Þingvallanýlendunni, sem skýrslan telur allvel efnaða (sbr. Ísafold 19. árg. 94. blað). — Bændur þessir eru: Jens Laxdal (nr. 4 í Þingvallanýlendu), Klemens Jónsson (nr. 71) og Böðvar Ólafsson (nr. 79). Segir landi þessi svo frá, að Jens og Klemens hafi í aprílmánuði í vor, er var — o: rúmum 4 mánuðum eptir að skýrslurnar voru teknar — komið allslausir til Winnipeg og orðið að hafa þar ofan af fyrir sjer með daglaunavinnu, því að allt hafi verið tekið af þeim upp í skuldir. En hinn þriðji, Böðvar Ólafsson, hafi haft við orð, *að hanga á jörð sinni meðan hann væri að jeta upp stjórnarlánið*.

Þegar þetta er borið saman við skýrslurnar, þá kemur það í ljós, að eitthvað hlýtur að vera bogið við þær. Jens er talinn að eiga samtals í lausafje og fasteign 1211 doll. virði, en skulda að eins 75 doll., og Klemens segja skýrslurnar að eigi alls 1245 doll. í löndum og lausum aurum, en skuldi 400 doll. Fyrst að nú aleiga þessara manna var tekin af þeim upp í skuldir, þá er það bert, að annaðhvort hafa þeir skuldað meira — *miklu* meira —, en skýrslurnar segja, eða þá að eigur þeirra hafa *hvergi nándar nærri* verið eins mikils virði og þær gefa í skyn. — Um Böðvar Ólafsson, sem skýrslan segir,

að eigi alls 1380 doll., en skuldi 475 doll., má og með sanni segja, að honum þykir ekki mikið varið í landeign sína og húseign; — sem megin er í skýrslunum 895 doll. virði —, ef honum þykir tilvinnandi, að yfirgefa hana slyppur og snauður, þegar hann er búinn að jeta upp þetta 475 doll. lán.

Ef satt skal segja, sýna þessi dæmi — að mönnum, sem skýrslurnar segja að búi við góð efni, en reynast öreigar sama árið og lýsingin er gjörð — hvorki meira nje minna en það, að framtalið og virðingin geti ekki verið rjett — þó engel ekki nærri neinu [illegible] — því að það er óhugsandi, að menn, sem flosna upp og komast á vonarvöl, hafi sama árið átt skuldlaust mörg þúsund króna virði.

Auðvitað eru þessi dæmi of fá til þess að vefengja skýrslurnar yfir höfuð; en það er fleira, sem fundið hefur verið að þeim. Þannig hefur það verið sagt (sbr. Ísafold 19. árg. 97. bls.), að stofnfje sumra bænda í Canada sje, að minnsta kosti á ýmsum stöðum, lagt saman við eigur þeirra, og tvítalið, og ennfremur (90. bl.), að margir landar, sem búnir eru að vera 4—10 ár í Ameríku, en áttu þó alls ekkert til vorið 1891, — og hafa þannig ekkert getað grætt öll þau ár, — hafi nú á nokkrum mánuðum, eptir að þeir byrjuðu búskap sem öreigar — eignazt — að því er skýrslurnar segja — hátt á þriðja þúsund krónur umfram skuldir. — Loks hefur það verið tekið fram, að upphæðina í dálkinum »skuldlausar eigur« væri ekki mikið að marka, því að mikill hluti hennar væri fólginn í landi, sem mönnum hefði verið fengið kauplaust til ræktunar, og telji skýrslurnar hverja ekru af þessu landi án allra umbóta 15—20 doll. virði.

Allt þetta og margt fleira, sem talið verður, gefur manni fyllstu ástæðu til að efast um tráverðleik skýrslnanna, eða í öllu falli til þess að rannsaka þær svo ýtarlega sem verður. — Að vísu er það talsverðum annmörkum bundið fyrir þá, sem ekkert þekkja til hins sanna efnahags manna þar vestra, að benda á skekkju og ósamkvæmni í skýrslunum, því að það er hvorttveggja, að skýrslurnar eru ekki nægilega sundurliðaðar til þess, þótt hefi [illegible] þær greinilegar, — enda ekki eptir öðru að fara en tölum þeim, er í þeim standa.

I.

Það, sem fyrst vekur eptirtekt manns, þegar skýrslurnar eru skoðaðar ofan í kjölinn, er form ið á þeim. Og er það einkum tvennt, sem með rjettu verður fundið að því. Það fyrst, að óplægt land, og óræktað land, sem þó er metið til peninga í skýrslunum, er ekki tiltekið, hve stórt sje hjá hverjum búanda; það er því ómögulegt að segja neitt um, hvort virðing á því landi er rjett eptir ekrufjölda, eða ekki. Annað atriðið er það, að verði landeigna og húseigna er slengt saman og látið standa í sama dálki. Þetta síðartalda er mjög svo mikill ókostur, því að eignirnar í þessum dálki eru meginið af eigum manna eptir skýrslunum. Það virðist liggja nærri að álíta þetta gjört með vilja eða af ásettu ráði. Að minnsta kosti verður eigi sjeð, hvað höf. hefur gengið annað til þessa en blátt áfram ásetningur, úr því honum þykir nauðsynlegt að láta skýrslurnar fræða menn um, í hvaða reit, íbúð og hverti hver bóndi eigi heima, sem vel hefði mátt falla úr, eða hafa sumir 1—2 dálka »hafnir« og »bygg«, sem gjarnan hefði mátt standa í einum og sama dálki. En hvað sem höf. hefur gengið til, að hafa þetta svona, þá er það víst, að skýrslurnar eru einungis fyrir þessa tvo galla lítt nýtilegar og í mesta máta ófullkomnar, hversu greinilegar sem þær annars eru; einkum í öllum óverulegum atriðum.

II.

1. Að svo mæltu skulu athugaðar tölurnar sjálfar í skýrslunum, og verður það þá strax fyrir, að margir landeigendur nota til kornyrkju og garðræktar talsvert meira en svarar öllu því plægða landi, er þeir eru taldir eiga í dálkinum »ekrur plægðar«. Þannig eru í Argyle-nýlendunni ekki færri en 14 bændur, sem yrkja ½ ekru hver fram yfir það plægða land, er þeir eru taldir eiga. Þessir menn eru nr. 6, 7, 17, 20, 25, 33, 34, 45, 47, 51, 63, 66, 74, og 78. Ennfremur yrkir nr. 36, Þorsteinn Antóníusson, 8½ ekru meira en honum er eignuð í plægðu landi; nr. 68 Björn Andrjésson 60½ ekru; nr. 82 Tryggvi Friðriksson [illegible] ekru; nr. 57 Guðmundur Norðmann 27½ ekru; nr. 88 Björn

Björnsson 21½ ekru: nr. 99 Björn Jónsson 3½ ekru, og nr. 109 Eggert Jónsson 70½ ekru. Í Red Deer-nýlendu á nr. 12 Jón Pjetursson alls 5 ekrur plægðar; hann sáir höfrum í 5 ekrur og byggi í 2 ekrur. Í Nýja-Íslandi yrkja þeir nr. 39 Jón Jónasson og nr. 85. Magnús Jónasson ¼ ekru hver fram yfir land það plægt, sem þeim er eignað. Í Vatnsdals-nýlendu á efnaðasti bóndinn, sem þar er talinn, alls 15 ekrur plægðar, en skýrslan segir, þó að hann 1891 hafi notað 20 ekrur undir hveiti, 5 ekrur undir hafra og ½ ekru undir garðávexti. Mismunur 10½ ekra.

Hvernig stendur nú á þessum mikla mismun? Hvernig stendur á því, að í Argyle-nýlendunni einni eru það ekki minna en 300 dagsláttur, sem bændur þar eru látnir yrkja fram yfir plægða landeign? Þar til liggur að, eins það svar: að annaðhvort er ekki allt plægt land hvers bónda talið í dálkinum undir »ekrur plægðar«, eða þá að þessir menn, sem hjer hafa verið taldir, eru látnir nota meira land til akuryrkju en þeir í raun og veru gjöra. En hvort sem er, þá er það mjög svo ónákvæmt og rangt. Hagskýrslur, sem svo eru úr garði gjörðar, verða með engu móti taldar áreiðanlegar. Það er ennfremur eptirtektarvert, að fjöldi »plægðra ekra« er aptur á móti víða langt um meiri en fjöldi þeirra, sem notaður er til jarðyrkju og garðyrkju. Nr. 122 í Argyle-nýl. hefur 110 plægðar ekrur, sáir hveiti í 15 þar af, höfrum í 5 og garðávöxtum í ¼. En hvað gjörir hann þá við hinar 89¾ ekru? Svona er ástatt með langflesta bændurna. Nr. 195 í Nýja Ísl. reisti bú 1889; hefur 10 ekrur plægðar, notar að eins ¼ ekru til sáningar. Sumir virðast jafnvel, eptir skýrslunum að dæma, hafa plægðar ekrur »upp á stáss«.

Nr. 90 í Nýja Ísl. (frá 1890) hefur 8 ekrur; notar enga. Nr. 124 s. st. (frá 1876) hefur 12 ekrur; notar enga. Nr. 8 í Vatnsd. nýl. (frá 1889) hefur 20 ekrur; notar enga. Nr. 16 í Þingv. nýl. (frá 1889) hefur 6 ekrur; notar enga. N. 26 s. st. hefur 9 ekrur; notar enga til sáningar.

Skýrslurnar fara og einkennilega með nr. 225 í Nýja Ísl. (Jóh. Hannesson); sagt er, að hann eigi 3 nautgripi og 1 hest, og svo er bætt við: *Núverandi skuldir engar, og engar eigur skuldlausar!!*

En það er svo sem ekki brotið til mergjar enn og skulu nú sýnd nokkur dæmi þess.

2. Jón Friðfinnsson, nr. 49 í Argyle-nýlendu, á hvorki hús yfir höfuðið, nje gómstóran yrktan blett af landi, en hann á jarðyrkjutól, sem metin eru 2110 doll. eða segi og skrifa 6850 kr. Til hvers brúkar hann nú öll þessi tól, úr því hann í 2—3 ár ekki hefur svo mikið sem komið sjer upp dálitilli kálgarðsholu? Manni dettur ósjálfrátt í hug gamla sagan af manninum, sem ætlaði að smíða sjer bát og byrjaði á neglunni.

3. Guðrún Jónsdóttir (Storm) nr. 55 í sömu nýlendu er talin eiga 63 ekrur plægðar og er öll landeign hennar og húseign 1200 doll. virði eptir markaðsverði. Hún á ekkert annað til en þetta, ekki svo *mikið sem eina hænu*, en eigur hennar eru þó taldar alls 2712 doll. Hvaðan fær hún nú 1512 doll., úr því markaðurinn ekki gefur meira fyrir *aleigu* hennar en 1200 doll.?

4. Nr. 11 í Þingvalla-nýlendu á jarðyrkjutól fyrir 65 doll.; nr. 56 fyrir 75 doll.; nr. 89 fyrir 105 doll.; nr. 5 í Red-Deer-nýlendu fyrir 150 d. og nr. 7 í sömu nýlendu fyrir 130 doll.; nr. 21 í Nýja Íslandi fyrir 115 doll.; nr. 101 fyrir 85 doll.; nr. 190 fyrir 135 doll.; nr. 191 fyrir 160 doll.; nr. 221 fyrir 300 doll.; og nr. 226 fyrir 800 doll. Enginn af þessum mönnum á *nokkurn* blett yrktan, og það enda sumir eptir fleiri ára búskap. Annaðhvort er, að hjer er ekki rjett skýrt frá, eða þá að þessir menn eru ekki með rjettu ráði, því að öðrum kosti verður það óskiljanlegt, að menn verji mörg hundruð krónum til þess að kaupa þá muni fyrir, er þeir hafa engin minnstu not af.

5. Gestur Oddleifsson, nr. 130 í Nýja Íslandi, hefur þó plægt ¼ ekru síðan vorið 1888, sem hann sáir í garðávöxtum, og þótt hann hafi ekki komizt af með minna en 1155 kr. fyrir jarðyrkjutól til þess, þá er það þó góðra gjalda vert hjá hinu. Að vísu er hugsanlegt, að eitthvað af þessari upphæð geti verið fólgið í bát og veiðarfærum, ef hann annars hefur nokkurn útveg.

6. Þá er það ekki síður athugavert, hve mikill verðmunur er látinn vera á húseignum og landeignum, þótt í sama byggðarlagi sje, og landeignirnar sjeu, að því er sjeð verður, svipaðar að stærð. Hjer rekur maður sig nú reyndar á þá torfæru, sem stafar af því, að verð landeigna er ekki greint frá húsaverði, eins og áður hefur verið bent á. En það er bót í máli, að þó maður hitti, ef til vill, ekki á alveg rjettar tölur, þá er það höf. skýrslnanna að kenna og engum öðrum; því að honum var innan handar — og það var jafnvel skylda hans — að hafa skýrslurnar full-greinilegar í þessu mest umvarðandi atriði, úr því hann ætlaðist til, að þær skyldu geta sannfært almenning án frekari útskýringa.

7. Þessi áminnsti verðmunur er svo tortryggilega mikill, hvar sem, svo að segja, í skýrslurnar er litið, að það er lítt hugsanlegt, að hann geti verið rjettur. Skulu hjer tekin nokkur dæmi úr Argyle nýlendu og fæð saman í töfluform, svo hjótara verði að átta sig á þeim.

Nr.	Nöfn landnema.	Heimilisfólk	Gripir tals	Plægðar ekrur tals	þaraf undir kornrækt	undir garðavexti	Verð landeignar og húsa doll.
122	Sigurður Kristófersson	11	68	110	20	½	9800
51	Guðjón Storm	2	27	110	45	½	4000
93	Jón Nordal	6	48	110	90	½	3500
109	Jón Olafsson	6	54	110	100	½	3000
173	Björn Jósefsson	6	18	110	103	½	2500
33	Halldór Valdason	4	16	110	76	½	2100
128	Gísli Torfason	7	12	40	8	½	800
51	Björn Borgfjörð	6	9	30	30	½	800
47	Jón Jónsson	5	22	28	28	½	550
7	Jóhann G. Jónasson	6	13	10	10	½	300

Þó að gjört sje ráð fyrir, að verðmunur á húseignum sje talsverður hjá mönnum þeim, er hjer eru nefndir, þá er munurinn samt svo mikill á verði t. a. m. á húsi og landeign Sig. Kristóferssonar og Jóhanns G. Jónassonar, að hveitiekrur Jóhanns verða nærri því einskis virði, þegar þær eru bornar saman við hveitiekrur Sigurðar. — En fyrmá húsmuna, en svo sje. — Nokkuð getur mismunurinn auðvitað stafað af ólíkum landgæðum, en merkilegt mætti það samt vera *í sama byggðarlagi*, ef hver plægð ekra ónotuð hjá Gísla Torfasyni væri 10-falt minna virði en hjá Sigurði Kristóferssyni, eða ef hver hveitiekra hjá Birni Borgfjörð væri 7-falt minna virði en hver óyrkt ekra Sigurðar.

Í Dee-nýlendu er land- og húseign Jóns Jónssonar (nr. 12), sem á 6 ekrur plægðar — mestu landeign í því byggðarlagi — talin 800 doll. virði; en land- og húseign Jóns Pálmasonar (nr. 5), *sem á ensan blett yrktan*, er aptur á móti virt á 1950 doll.

Í Nýja Íslandi er land- og húseign Jóhanns Straumfjörðs (nr. 1 í skýrslunni) virt á 2365 doll.; hann á 10 ekrur plægðar, og notar þar af 6. Aptur á móti er land- og húseign Gunnsteins Eyjólfssonar (nr. 65), sem einnig á 10 ekrur plægðar og notar allar, aðeins virt á 1000 doll.

Þó hjer sje nú fljótt yfir sögu farið og ekki tekinn 10. hlutinn af dæmum þeim, er til mætti færa: þá nægir þó þetta, sem hjer hefur verið talið, til að sýna fram á, að ekki er gott að átta sig á þessum pósti í skýrslunum. Sú viðbára, að verðmunurinn liggi í þús stóru óræktuðu (o: óbrotnu) landi er með öllu þýðingarlaus, því að óræktað land, hvar á hefur sem er, er og verður einskis virði, á meðan hver, sem vill, getur fengið það fyrir alls ekki neitt. Enda sýnir dæmi þeirra Jens Laxdals og Klemensar Jónssonar, sem áður hefur verið minnzt á, hvað bezt og áþreifanlegast, að svo er.

7. Þá mætti og athuga útreikninginn á skýrslunum og aðgæta, hvort upphæðir þær, er standa í dálkinum undir yfirskriptinni »Eigur alls«, sjeu rjett fengnar út eptir framtalinu í skýrslunum, það yrði þó óþarft mál, að reikna þannig upp aptur allar skýrslurnar og sýna útreikninginn með sjerstöku dæmi hjá hverjum einasta manni, enda

er engin þörf á, að fara svo langt út í það atriði. Nægilegt virðist að grípa hjer og hvar ofan í skýrslurnar og geta svo hins helzta.

Í athugasemdunum, aptan við skýrslurnar, tölul. 11. skýrir höf. frá verði því, er sett er á lausafje í hverri nýlendu fyrir sig. Og er það þannig:

Nýlendur.	Kýr doll.	Ein akneyti doll.	Fullorðnar sauðkindur hver doll.	Hænsn doll.	Lönd, hver ekra án umbóta doll.
Argyle-nýlenda ...	30	120	5	0.25	markaðsverð.
Þingvalla-nýlenda	35	140	7	0.25	4
Red Deer-nýlenda	35	130	3—4	0.25	5
Álptavatns-nýl. ...	35	120	5	0.25	2½
Nýja-Ísland........	25—30	120	5	0.25	2½
Vatnsdals-nýlenda	35	120	7	0.25	5

*) Ungneyti, hross og svín voru í öllum nýlendunum metin eptir aldri og vænleik. Ungneyti frá 10—25 doll. Hross frá 50—200 d. og þar yfir, og svín frá 3—15 d.

Þegar reiknað er hjá hverjum einstökum bónda eptir þessari töflu og því framtali, sem skýrslurnar sýna, þá kemur það út hjá mörgum, — svo ekki sje tekið of djúpt í árinni — að upphæðin »eigur alls« verður talsvert minni en skýrslurnar segja.

Þetta skal nú sýnt með nokkrum dæmum. Og skal þá byrjað á fyrsta manninum í skýrslunum. Tölurnar dollarar, ef ekki er annars getið.

a. Nr. 1 í Argyle-nýlendu Eyjólfur Snædal byrjaði búskap 1881.

	Doll.	Skuldlausar eigur eptir skýrlunum doll.	Mismunur doll.
4 kýr á 30 doll.	120		
7 ungneyti að meðaltali á 17,50 d.	122,50		
4 hestar — — 125 d.	500		
4 svín — — 9 d.	36		
12 kindur á 5 doll.	60		
20 alifuglar á 0,25 d.	5,00		
Land- og húseign, markaðsverð	2000		
Jarðyrkjutól	552		
Eigur alls	3395,50		
Skuldir	1000,00	2965,00	
Skuldlausar eigur	2395,50	2395,50	
Mismunur			569,50
			= Kr. 2135,62

Sje hvert ungneyti, hestur og svín hjá þessum bónda reiknað með hæsta verði — sem þó er vitanlega engin ástæða til —, verða skuldlausar eigur hans samt 193 doll. eða kr. 723,75 minni, en þær eru taldar í skýrsl.

b. Nr. 14. Halldór G. Jónsson byrjaði búskap 1888:

	Doll.	Skuldlausar eigur eptir skýrlunum doll.	Mismunur doll.
4 kýr á 30 doll.	120		
2 uxar pr. 120 doll.	120		
5 ungneyti á 17,50 doll.	87,50		
2 hestar á 125 doll.	250		
4 kindur á 5 doll.	20		
6 svín á 9 doll.	54		
30 alifuglar á 0,25 doll.	7,50		
Verð land- og húseignar	2400		
Jarðyrkjutól	380		
Eigur alls	3439		
Skuldir	1685	3470	
Skuldlausar eigur	1754	1754	
Mismunur			1716
			= Kr. 6435

Sje allt reiknað eptir hæsta verði hjá þessum bónda verða skuldlausar eigur hans samt sem áður 1492½ d. eða kr. 5596,87 minni, en skýrslan telur.

	Doll.	Skuldlausar eigur eptir skýrslunum doll.	Mismunur doll.
c. Nr. 86 Benidikt Einarsson byrjaði búskap 1882:			
4 hestar á 125 doll.	500		
Verð húss- og landeignar	1500		
Verð jarðyrkjutóla	306		
Eigur alls	2306		
Skuldir	100	2615	
Skuldlausar eigur	2206	2206	
Mismunur			409
			= Kr. 1533,75
d. Nr. 92 Þorsteinn Jónsson byrjaði búskap 1882:			
13 kýr á 30 doll.	390		
4 uxar á 60 doll.	240		
23 ungneyti á 17,50 doll.	402,50		
7 hestar á 125 doll.	875		
18 kindur á 5 doll.	90		
14 svín á 9 doll.	126		
100 alifuglar á 0,25 doll.	25		
Verð húss- og landeignar	7000		
Verð jarðyrkjutóla	1160		
Eignir alls	10308,50		
Skuldir	1000	12170	
Skuldlausar eigur	9308,50	9308,50	
Mismunur			2861½
			= Kr. 10730,62
e. Nr. 101 og 102, í Þingvn. Eiríkur Bjarnason og Oddný Þórðardóttir:			
3 kýr á 35 doll.	105		
2 uxar á 70 doll.	140		
7 ungneyti á 17,50 doll.	122,50		
1 hestur á 125 doll.	125		
5 kindur á 7 doll.	35		
1 svín á 9 doll.	9		
6 alifuglar á 0,25 doll.	1,50		
Verð húss og landeignar	1500		
— jarðyrkjutóla	138		
Eigur alls	2176		
Skuldir	300	2020	
Skuldlausar eigur	1876	1876	
Mismunur			144
			= Kr. 540
f. Nr. 122., Björn Þorleifsson, byrjaði búskap 1892:			
2 kýr á 35 doll.	70		
Verð húss og landeignar	640		
Skuldlausar eigur alls	710	730	
Mismunur			20
			= Kr. 75

	Doll.	Skuldlausar eigur eptir skýrslunum doll.	Mismunur doll.
g. Í Red Deer-nýlendu.			
Nr. 39, Gunnlaugur Sigurðsson, byrjaði búskap 1891:			
3 kýr á 35 doll.	105		
2 ungneyti á 17,50	35		
2 hestar á 125 doll.	250	1000	
Eigur alls skuldlausar	390	390	
Mismunur			610
			Kr 2287,50

Þessi bóndi byrjaði búskap vorið 1891 og átti þá til eina 200 doll.—Þetta hefur hann nælt síðan.

Í Nýja Íslandi.			
h. Nr. 216, Björg Jónsdóttir, byrjaði búskap 188?:			
1 kyr væn með hæsta verði 30 doll.	30	50	
Skuldlausar eigur	30	30	
Mismunur			20
			Kr. 75

Svona má heita að útreikningurinn sje nærri því, hvar sem gripið er ofan í skýrslurnar. Það verður þó ekki með sönnu sagt, að öll þessi dæmi, sem hjer eru sýnd, sjeu svo þung, að eigi megi komast frá þeim villulitið. — Að minnsta kosti þarf ekki neina sjerlega vandvirkni til að ganga betur frá þeim, en gjört er í skýrslunum. En það er ekki við miklu að búast af höf., að því er reikning snertir, því að á bls. 39 hjá nr. 7 í Vatnsdalsnýlendu leggur hann svo saman: 1 kýr og 1 uxi eru 3 nautgripir. Og á bls. 37 hjá nr. 25 í Álptavatnsnýlendu segir hann að 1 kýr sjeu samtals 2 nautgripir.

8. Efnahagsyfirlitið aptan við skýrslurnar bætir heldur ekki úr skak, því að þar koma fram allar vitleysurnar saman dregnar í eitt úr öllum skýrslunum og svo eðlilega nokkrar nýjar í viðbót; svo sem það, að nautpeningur er sagður samtals 6600, en er ekki eptir sjálfu efnahagsyfirlitinu nema 6596; verð jarðyrkjutóla í Argyle-nýlendu er talið alls 45,999 doll., en er ekki samtals nema 45,990 doll. eptir skýrslu þeirrar nýlendu; bændur eru taldir alls 636, en eiga að vera 637, o. fl. smávegis.

Meira er í það varið, að skuldlausar eigur í öllum nýlendunum til samans eru í yfirlitinu taldar .... 905375 doll.
en eiga að vera eptir sjálfu efnahagsyfirlitinu .... 860095 —
Mismunur 45280 doll.

eða kr. 169800, sem eigurnar eru taldar meira en þær eiga að vera.

Þetta má upplýsa með dæmi: Í öllum nýlendunum eru samtals eptir yfirlitinu

2281 kýr,	sem kosta alls	75090,52	d.
897 uxar,	— — —	56062,50	—
3115 ungneyti,	— — —	59815 »	—
489 hestar,	— — —	61125 »	—
4546 kindur,	— — —	24639,32	—
528 svín,	— — —	4752 »	—
6443 fuglar	— — —	1610,75	—
Verð landa og húseigna alls		623397 »	—
— — jarðyrkjutóla		74153 »	—
Allar eigurnar eru þannig		980655	doll.
og þegar skuldir eru frádregnar, sem skýrslurnar telja		120560	—
Verða eptir skuldlausar eignir		860095	doll.

Verð á lifandi peningi er meðalverð það, er höf. sjálfur gefur upp í athugasemdunum aptan við skýrslurnar. Og þótt það, ef til vill, ekki sje alveg nákvæmt, þá getur munurinn ekki orðið mikill.

Um skuldlausar eigur hvers bónda að jafnaði í öllum íslenzkum nýlendum í Canada — sem höfundurinn telur 5273 krónur — er ekki vert að tala, því að það er svo mikil fjarstæða, að hún nær engri átt. Það nægir í því tilliti, að benda á sum dæmin hjer að framan, sem sýna, á hve gildum rökum gróði þeirra manna er byggður. Einnig mætti til færa mörg dæmi önnur úr skýrslunum upp á þetta, svo sem t. a. m. nr. 6 í Þingvallanýlendu, Ólaf Hall. Hann á ekkert til nema, ef til vill, einhvern kofa og land, sem hann hefur ekki snert hendi við enn. Þetta er samt virt á 610 doll., eða 2400 kr. Hann byrjaði búskap vorið 1891 og á eptir því að hafa grætt 2400 kr. á nokkrum mánuðum, en það er hverjum manni ljóst, að slíkur gróði er að eins til á pappírnum. Maðurinn er vitanlega samu öreiginn eptir sem áður, þó honum sjeu eignaðir þessar krónur, sem hann eigi á.

9. Eins og tekið hefur verið fram í blöðunum, og getið er hjer að framan, sjest það meðal annars af efnahagsyfirlitinu, að »stofnfje«, o: peningar þeir, er bændur áttu, þegar þeir byrjuðu búskapinn, er tvítalið, það er með öðrum orðum bæði talið sem eign og gróði. — Sem eign felst stofnfjeð auðvitað í þeim skepnum eða munum, sem bændur hafa keypt fyrir það, og er það rjett — En það er aptur á móti ekki rjett, að telja það gróða, því að »stofnfjeð« var til, þegar búskapurinn byrjaði, og getur því ekki verið grætt á honum. Þetta er nú samt gjört í efnahagsyfirlitinu. —

Frá »eigum alls«.. 1025935 doll.
eru að eins dregnar skuldir .... 120560 —
og afganginum .... 905375 doll.

skipt svó með bændatölunni og meðaltali af búskaparárum þeirra og með þeirri aðferð fæst út »meðal árlegur gróði«, sem svo er nefndur, hvers bónda, eða 372,88 doll. En þetta er rangt. Til þess að finna út gróðann, á ekki að eins að draga skuldirnar, heldur einnig stofnfjeð frá eigunum. Stofnfjeð er talið alls .... 65187 doll.
þegar því er bætt við skuldirnar... 120560 —
þá koma út .... 185747 doll.
sem dregnir frá eigunum gefur 840188 doll. »gróða«, ef gróða skyldi kalla. — Það mundu víst allir Íslendingar óska þess af heilum hug, að landar þeirra í Canada ættu allt þetta fje í raun og veru, en villurnar og misreikningarnir í skýrslunum sjálfum draga svo hraparlega úr þeim glæsilegu hugmyndum.

Það hefur nú verið sýnt með talsverðum rökum, að hagskýrslur þessar eru hvorki eins greinilegar eins og þær láta í fljótu bragði og því síður eins áreiðanlegar og búast hefði mátt við af manni, sem sjálfur hefur rannsakað efnahaginn. — Þær eru því síður en ekki þess verðar, að nokkur trúnaður sje lagður á þær í heild sinni. Það kann reyndar vel að vera, að eitthvað sje satt í þeim, en af því það vanta tæki til að vinsa það úr, þá verður óhultast og öruggast að byggja ekkert á þeim og fara ekki í neinu eptir þeim. Enda verður ekki betur sjeð, en að bæklingurinn allur í heild sinni sje ekki saman tekinn til þess, að gefa mönnum sanna og greinilega hugmynd um efnahag landsmanna í Canada, og hrinda þeim efa, sem dreginn hefur verið á það á Íslandi; að hann »sje eins góður og hann í raun og veru er«. Hafi þessi »efi«, sem höf. talar um, átt sjer stað hjer á landi allt til þessa, þá eru skýrslurnar einmitt ágætt meðal til að styrkja hann framvegis, en ekki veikja, — því að það segir sig sjálft, að hefði höfundinum þótt ástand landa í Canada eins glæsilegt eins og hann vill gefa í skyn með »hagskýrslunum«, þá hefðu þær farið nær hinu sanna en þær gjöra. En honum mun ekki hafa þótt ástandið nógu gott, til þess að hagskýrslur hans yrðu eins frambærilegar og tælandi, eins og hann óskaði og áleit nauðsynlegt, til að fara vel með sitt pund.

Útgefandi: Halldór Jónsson.

Prentsmiðja Ísafoldar. — 1893.

